

Materiały

EKSPORT NIEMIECKIEJ REPUBLIKI FEDERALNEJ

1. STRUKTURA EKSPORTU NIEMIECKIEJ REPUBLIKI FEDERALNEJ

Sytuacja polityczna i ekonomiczna świata po II wojnie światowej tak się ułożyła, że Niemcy zachodnie objęły terytorium o wysokim uprzemysłowieniu. Na obszarze obecnej NRF już przed II wojną światową był głównie skupiony przemysł Rzeszy Niemieckiej, nastawiony w znacznej mierze na eksport; jeden z autorów nazywa tę część Niemiec „tradycyjnym eksporterem wyrobów gotowych”, a zwłaszcza maszyn, wyrobów metalowych, produktów chemicznych i elektrotechnicznych¹.

Równocześnie wielkie zniszczenia wojenne w świecie stwarzały dla krajów o silnie rozwiniętym przemyśle doskonałą koniunkturę dla ich eksportu. Wielka pomoc Stanów Zjednoczonych dla krajów Europy zachodniej dała Niemcom zachodnim możliwość szybkiej odbudowy ich przemysłu, a tym samym — możliwości eksportowe. Zaraz w pierwszych latach po II wojnie światowej powstają koncepcje tworzenia bloków politycznych krajów kapitalistycznych oraz bloków o charakterze gospodarczym, a więc w 1948 r. OEEC (Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej), w 1951 r. Europejska Wspólnota Węgla i Stali itd. We wszystkich tych organizacjach Niemiecka Republika Federalna gra pierwszoplanową rolę tak ekonomiczną, jak i militarno-polityczną. Taki układ stosunków w świecie kapitalistycznym stwarza bardzo wygodną pozycję dla rozwoju gospodarczego Niemiec zachodnich i tym samym dla rozwoju eksportu tego kraju. Widoczne to jest z tabeli I przedstawiającej wartość handlu zagranicznego NRF a zestawionej na podstawie źródeł ONZ² i niemieckich³ w milionach dolarów.

W pierwszych latach po II wojnie światowej bilans handlowy NRF jest ujemny. Wynika to z dużego importu żywności i surowców w ramach planu Marshalla, niezbędnych dla odbudowy ekonomicznej Niemiec zachodnich. Nie bez wpływu na rozwój eksportu NRF była wojna koreańska, która spowodowała duże ożywienie w sytuacji ekonomicznej świata kapitalistycznego. Dało to możliwość Niemcom zachodnim zwiększenia eksportu od 1950 r., a od 1952 r.

¹ Z. Nowak, *Zarys czynników rozwoju gospodarczego Niemiec zachodnich*, Poznań 1960, s. 183.

² *Statistical Yearbook 1948—1959*; *Statistical Office of the United Nations*, New York 1948—1960; *Yearbook of International Trade Statistics 1951—1959*; *Statistical Office of the United Nations*, New York 1951—1960; „Monthly Bulletin of Statistics” 1961; *Statistical Office of the United Nations*, New York 1961.

³ *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschlands 1960, 1961*; *Statistisches Bundesamt*, Wiesbaden, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart und Mainz 1960, 1961.

TABELA I

Handel zagraniczny Niemieckiej Republiki Federalnej
w milionach dolarów

Rok	Import	Eksport	Rok	Import	Eksport
1935—38*	2 006	2 074	1954	4 571	5 248
1946	712	245	1955	5 793	6 135
1947	869	346	1956	6 616	7 358
1949	2 238	1 118	1957	7 499	8 575
1950	2 697	1 676	1958	7 361	8 807
1951	3 491	3 463	1959	8 477	9 805
1952	3 814	4 002	1960	10 103	11 415
1953	3 771	4 389	1961	11 032	12 694

* średnia roczna całych Niemiec w ówczesnych granicach.

uzyskania dodatniego salda w bilansie handlowym, które utrzymuje się do chwili obecnej przy stałym wzroście tak eksportu, jak i importu. W porównaniu ze średnią roczną przedwojenną (1935—1938) już w 1949 r. import NRF był od niej większy, natomiast eksport przewyższył wywóz całej Rzeszy Niemieckiej dopiero w 1951 r. Obecnie i import i eksport NRF są wielokrotnie większe od przedwojennych Rzeszy.

Publikacje ONZ dotyczące handlu zagranicznego⁴ całość masy towarowej ujmują w 10 działów wg tzw. *Standard International Trade Classification (SITC)*.

O. Żywność.

1. Napoje i tytoń.
2. Surowce przemysłowe z wyjątkiem paliw.
3. Paliwa, smary itp.
4. Oleje i tłuszcze zwierzęce i roślinne.
5. Chemikalia.
6. Wyroby przemysłowe.
7. Maszyny i środki transportu.
8. Różne artykuły gotowe.
9. Różne transakcje i artykuły niewyszczególnione.

Każdy z tych działów obejmuje 10 grup, każda grupa z kolei może być dzielona na 10 podgrup itd. Tym sposobem, zależnie od zróżnicowania eksportu czy importu, w danym kraju można mniej lub bardziej rozdrabniać klasyfikację.

Niestety SITC jest stosowane w publikacjach ONZ dopiero od 1951 r., przedtem wyszczególniano artykuły o większym znaczeniu w wywozie danego kraju, przeto porównywalność danych z lat przed 1950 r. z danymi po 1951 r. musi budzić w pewnej mierze zastrzeżenia co do jej zupełnej ścisłości.

⁴ *Yearbook of International Trade Statistics.*

TABELA II

Główne artykuły eksportowane z Niemiec (1936), Trizonii
i Niemieckiej Republiki Federalnej

Artykuły eksportowe	1936		1948		1949		1950	
	Miliony RM	%	miliony DM	%	miliony DM	%	miliony DM	%
Cały eksport	4 768	100	1 817	100	3 805	100	8 346	100
w tym:								
węgiel	295	6,2	374	20,6	712	18,7	851	10,2
złom żelaza	2	0,0	47	2,6	229	6,0	245	3,0
koks	93	2,0	334	18,3	505	13,3	474	5,7
nawozy	78	1,6	10	0,6	17	0,4	177	2,1
tkaniny								
bawełniane	62	1,3	213	11,7	217	6,0	156	1,9
barwniki	135	2,8	24	1,3	57	1,5	171	2,0
inne prod.								
chemiczne	236	4,9	34	1,9	77	2,0	330	4,0
wyroby papierowe	105	2,2	4	0,2	15	0,4	42	0,5
rury żelazne								
i stal.	73	1,5	24	1,3	88	2,3	173	2,1
żelazo i stal:								
sztaby i kształt.	104	2,2	20	1,1	66	1,7	214	2,6
plyty i blacha	85	1,7	18	1,0	64	1,7	219	2,6
narzędzia	48	1,0	10	0,6	47	1,2	122	1,5
inne wyroby z że-								
laza i stali	307	6,4	40	2,2	166	4,4	520	6,2
obrabiarki	148	3,1	23	1,3	50	1,3	207	2,5
maszyny włókiennicze i garbarskie	123	2,6	9	0,5	34	0,9	169	2,0
maszyny rolnicze	23	0,5	8	0,4	35	0,9	173	2,1
maszyny papiernicze i drukarskie	55	1,2	10	0,6	34	0,9	104	1,2
inne maszyny	256	5,4	50	2,8	212	5,6	524	6,3
samochody	123	2,6	49	2,7	101	2,7	405	4,9
maszyny i sprzęt elektro-								
techniczny	258	5,4	28	1,5	96	2,5	308	3,7
wyroby optyczne i precyzyjne	90	1,8	27	1,5	56	1,5	175	2,1
wyroby farmaceutyczne	111	2,3	11	0,6	26	0,7	91	1,1

TABELA III
Eksport Niemieckiej

Artykuły eksportowe	1951		1952		1953		1954	
	milio- ny DM	%	milio- ny DM	%	milio- ny DM	%	milio- ny DM	%
Cały eksport	14 534	100	16 759	100	18 389	100	21 980	100
0 Żywność	377	2,5	285	1,7	350	1,9	379	1,7
1 Napoje i tytoń	48	0,3	50	0,3	60	0,3	72	0,3
2 Surowce za wyjątkiem żywności i paliwa	649	4,5	468	2,8	523	2,8	644	2,9
26 przędza wełn., bawełn., jedw. i sztuczna	207	1,4	115	0,7	173	0,9	200	0,9
3 Paliwa mineralne, smary itp.	1 682	11,6	1 952	11,7	2 041	11,1	2 271	10,3
31101 węgiel	834	5,7	893	5,3	1 021	5,6	1 152	5,2
31102 koks	702	4,5	859	5,1	754	4,1	760	3,5
4 Oleje i tłuszcze zwierzęce i roślinne	49	0,3	25	0,1	59	0,3	83	0,4
5 Chemikalia	1 777	12,2	1 503	9,0	1 998	10,9	2 532	11,5
51 surowce chemiczne	683	4,7	636	3,8	796	4,3	1 001	4,6
53 barwniki i garbniki	395	2,7	209	1,2	284	1,5	377	1,7
54 wyroby farm. i lekarsk.	169	1,2	123	0,7	170	0,9	205	0,9
56 nawozy	246	1,7	263	1,6	361	2,0	415	1,9
58 tworzywa szt., celuloza
59 inne wyroby chemiczne	199	1,4	215	1,3	310	1,7	460	2,1
6 Wyroby przemysłowe	5 017	34,6	5 123	30,6	4 878	26,5	5 611	25,6
65 tkaniny	880	6,1	873	5,2	905	4,9	1 121	5,1
66 wyroby z miner.(niemetal.)	449	3,1	499	3,0	523	2,8	551	2,5
68 żelazo, stal i inne metale podstawowe	1 925	13,2	2 244	13,4	1 915	10,4	2 012	9,2
69 wyroby z innych metali	1 198	8,2	1 056	6,3	952	5,2	1 148	5,2
7 Maszyny i środki transp.	3 979	27,4	6 106	36,4	7 005	38,2	8 545	38,9
71 maszyny nieelektr.	2 406	16,6	3 660	21,8	4 051	22,0	4 363	19,8
72 elektr. maszyny i przyrządy	662	4,6	1 003	6,0	1 154	6,3	1 534	7,0
73 pojazdy	910	6,3	1 442	8,6	1 800	9,8	2 647	12,0
8 Różne artykuły gotowe	941	6,5	1 226	7,3	1 459	7,9	1 830	8,3
84 ubrania	49	0,3	72	0,4	120	0,7	190	0,9
86 wyr. prec., optycz., zeg.	466	3,2	554	3,3	642	3,5	765	3,5
89 inne wyroby gotowe (np. instrum. muz., zabawki)	330	2,3	396	2,4	495	2,7	623	2,8
9 Różne transakcje i art. niewyszczególnione	16	0,1	19	0,1	16	0,1	13	0,1

1955		1956		1957		1958		1959		1960		1961	
milio- ny \$	%	milio- ny \$	%	milio- ny \$	%	milio- ny \$	%	milio- ny \$	%	milio- ny \$	%	milio- ny \$	%
6 135	100	7 358	100	8 575	100	8 807	100	9 804	100	11 420	100	12 694	100
127	2,2	156	2,1	149	1,7	155	1,8	173	1,8	187	1,6	192	1,5
20	0,3	25	0,3	27	0,3	28	0,3	30	0,3	35	0,3	40	0,3
176	2,8	228	3,1	250	2,9	207	2,3	251	2,6	296	2,6	335	2,6
46	0,7	59	0,8	69	0,8	51	0,6	62	0,8	88	0,8	100	0,8
532	8,6	574	7,8	620	7,2	580	6,6	598	6,1	677	5,9	737	5,8
216	3,5	224	3,0	257	3,0	231	2,6	269	2,7	301	2,6	303	2,4
211	3,4	221	3,0	236	2,8	220	2,5	197	2,0	231	2,0	236	1,9
27	0,4	30	0,4	30	0,4	28	0,3	33	0,3	34	0,3	36	0,3
680	11,1	778	10,6	903	10,5	940	10,7	1 105	11,3	1 261	11,1	1 384	10,9
255	4,2	279	3,8	319	3,7	329	3,7	372	3,8	423	3,7	440	3,5
92	1,5	95	1,3	109	1,3	107	1,2	134	1,4	155	1,4	169	1,3
54	0,9	68	0,9	85	1,0	88	1,0	101	1,0	117	1,0	137	1,1
114	1,9	123	1,7	129	1,5	132	1,5	140	1,4	135	1,2	145	1,1
												253	2,0
144	2,3	184	2,5	228	2,7	253	2,9	319	3,3	385	3,4	172	1,4
1581	25,9	1 957	26,7	2 305	26,9	2 133	24,2	2 455	25,0	2 958	25,9	3 060	24,1
300	4,9	300	4,1	323	3,8	303	3,4	344	3,5	395	3,5	415	3,3
162	2,6	176	2,4	190	2,2	191	2,2	209	2,1	243	2,1	282	2,2
582	9,5	861	11,7	1 115	13,0	971	11,0	1 165	11,9	1 487	13,0	1 551	12,2
313	5,1	359	4,9	395	4,6	383	4,3	414	4,2	469	4,1	524	4,1
2 456	40,0	2 974	40,4	3 560	41,6	3 957	44,9	4 283	43,7	4 948	43,3	5 745	45,3
1 190	19,4	1 444	19,6	1 748	20,4	1 886	21,4	1 928	19,6	2 256	19,8	2 832	22,3
449	7,3	543	7,4	642	7,5	668	7,6	780	7,9	840	7,3	1 022	8,1
817	13,3	987	13,4	1 170	13,7	1 403	15,9	1 575	16,1	1 852	16,2	1 891	14,9
532	8,7	612	8,3	703	8,2	746	8,5	837	8,6	965	8,5	1 019	8,0
54	0,9	67	0,9	79	0,9	74	0,8	84	0,9	100	0,9	109	0,9
218	3,6	246	3,3	274	3,2	269	3,1	241	3,1	334	2,9	390	3,1
182	3,0	208	2,8	238	2,8	290	3,3	334	3,4	402	3,5	386	3,0
3	0,0	24	0,3	27	0,3	34	0,4	39	0,5	56	0,5	147	1,2

W l. 1948—1950 Niemcy zachodnie eksportowały głównie artykuły wymienione w tabeli II; dla porównania podano również eksport ważniejszych artykułów Rzeszy Niemieckiej z 1936 r.⁵

Od 1951 r. dane o eksporcie zachodnioniemieckim tak w publikacjach ONZ⁶, jak i NRF⁷, są ujęte wg wspomnianej wyżej klasyfikacji dziesiętnej SITC, przeto dla okresu l. 1951—1961 podajemy je w tabeli III w tym ujęciu.

Oba zestawienia przedstawiające strukturę eksportu NRF, sporządzone w oparciu o wspomniane powyżej publikacje, wyrażają jego wielkość w poszczególnych okresach w różnych walutach, i tak: dla 1936 r. w RM, od 1948—1954 r. w DM, a od 1956 r. w dolarach. Przeliczanie np. na dolary całości zestawienia jest w pewnym stopniu ryzykowne, wobec czego analizę oparto głównie na strukturze procentowej, posługując się walutą dolarową z tym zastrzeżeniem, że nie jest to zupełnie dokładne. Podobnie różna klasyfikacja utrudnia porównanie danych z pierwszego zestawienia (r. 1936 i l. 1948—1950) z drugim (l. 1951—1961), przeto mogą stąd wynikać pewne nieznaczące nieścisłości.

W pierwszych latach (1948 i 1949) głównymi artykułami wywozonymi z Niemiec zachodnich były węgiel i koks, stanowiące łącznie ponad 30% całego eksportu, lecz udział tych artykułów w eksporcie tym spadał z roku na rok, tak że ostatnio zmalał do nieco ponad 4%.

Grupie 68 (żelazo, stal i inne metale podstawowe) odpowiadają w znacznej mierze w 1936 r. rury żelazne i stalowe, żelazo i stal w sztabach i kształtowane, w płytach oraz blacha. Wywóz tych artykułów stanowił łącznie w 1936 r. — 5,4%, w 1948 r. — 3,4%, w 1950 r. — 7,3% całego eksportu Niemiec, a w następnych latach (grupa 68) waha się w granicach od 9,2% do 13,4%. Jest to więc jedna z najważniejszych grup eksportowych w NRF, mająca o wiele większe znaczenie niż w Niemczech przedwojennych.

Największą wagę w wywozie NRF ma grupa 71 (maszyny nieelektryczne), bo od 1952 r. stanowi ona około jednej piątej, w 1961 r. np. aż 22,3% całości zachodnioniemieckiego eksportu. Przed wojną (1936 r.) wywóz obrabiarek, maszyn włókienniczych, garbarskich, rolniczych, papierniczych, drukarskich i innych sięgał zaledwie 12,8% całości eksportu Rzeszy. Niedługo po wojnie (1948 r.) wywóz tych produktów wynosił tylko 5,6%, a w 1949 r. — 9,6%. W miarę więc odbudowy przemysłu NRF waga tej grupy artykułów stale wzrasta.

Drugą co do wagi w eksporcie NRF grupą (73) są pojazdy, które przed wojną stanowiły tylko 2,6% całości wywozu (1936 r.) Rzeszy, a w l. 1958—1960 — około 16%, choć zaraz po wojnie w 1948—1949 stanowiły zaledwie 2,7% wywozu Niemiec zachodnich.

⁵ *Yearbook of International Trade Statistics.*

⁶ *Yearbook of International Trade Statistics.*

⁷ *Statistisches Jahrbuch für die Bundesrepublik Deutschland 1958—1960; Statistisches Bundesamt, Wiesbaden; W. Kohlhammer Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland, Stuttgart und Mainz 1958—1960.*

Wreszcie grupa 72 (maszyny elektryczne i przyrządy) wykazuje stały wzrost, przewyższając również znacznie w całości eksportu Niemieckiej Republiki Federalnej ten udział, jaki produkty te miały w wywozie Niemiec przedwojennych.

Podobnie wzrósł w całości eksportu NRF w porównaniu ze stanem, jaki wykazywała Rzesza w 1936 r., udział wyrobów optycznych i precyzyjnych, zmalał natomiast — wyrobów farmaceutycznych, barwników i nawozów.

Z analizy zestawienia z l. 1951—1961 wynika, że w każdej grupie artykułów nastąpił wzrost wartościowy. W tym okresie indeks cen eksportowych dla Wspólnego Rynku Europy zachodniej wykazuje stosunkowo nieduże wahania (np. w 1951 r. wynosił 104, 1953 r. — 100, 1954 r. — 96, 1957 r. — 102 i 1960 r. — 97), przeto nie uwzględnianie tego czynnika przy określaniu wartości eksportu w poszczególnych latach staje się możliwe⁸.

Przemiany, jakie zaszły w eksporcie poszczególnych grup artykułów z Niemieckiej Republiki Federalnej w l. 1951—1961, są różnorodne: maleje np. udział żywności (grupa 0) z 2,5% do 1,5%, surowców (bez żywności i paliwa) (2) — z 4,5% do 2,6%, paliwa mineralnego, smarów itp. (3) — z 11,6% do 5,8 %, chemikalii (5) — z 12,2% do 10,9%, wyrobów przemysłowych (6) — z 34,6% do 24,1%. Pierwsze trzy grupy, tzn. żywność i surowce wykazują więc spadek w tym okresie z 18,6% do 9,9%, choć wartość wywiezionych artykułów z tego zakresu wzrosła z 640 do 1 264 mln dol., a więc dwukrotnie.

Wartość wywiezionych chemikalii (5) wzrosła trzykrotnie, z 422 (1951 r.) do 1 384 mln dol. (1961 r.), chociaż ich udział procentowy w całości eksportu NRF spadł. Nastąpiło to na skutek zmniejszenia się w wywozie udziału surowców chemicznych (grupa 51) i nawozów (56), podczas gdy raczej tendencją wzrostową przejawiają tu wyroby farmaceutyczne i lekarskie (54) oraz inne produkty chemiczne (59).

Podobnie jak chemikalii (5) spadł w eksporcie udział NRF wyrobów przemysłowych (6), mimo że wartość ich wzrosła z 1 194 (1951 r.) do 3 060 mln dol. (1961 r.). Tu jednak spadek udziału procentowego wykazują wszystkie cztery główne grupy, przy czym najbardziej zmniejszył się udział tkanin (65) i wyrobów z innych metali (69) a najmniej wyrobów przemysłowych z żelaza, stali i innych metali podstawowych (68), których eksport wynosił w 1951 r. — 458, a w 1961 r. — 1 551 mln dol., stanowiąc jedną z najważniejszych pozycji wywozu NRF.

Niewielkie znaczenie w eksporcie NRF mają grupy: 1 (napoje i tytoń), 4 (oleje oraz tłuszcze zwierzęce i roślinne), a także 9 (różne transakcje i artykuły niewyszczególnione). Dwie pierwsze mają stały udział po 0,3%, wzrasta zaś uczestnictwo grupy 9 z 0,1% (1951 r.) do 1,2% (1961 r.).

Procentowy wzrost udziału wykazuje w wywozie NRF grupa 8 (różne artykuły gotowe) i to z 6,5% w 1951 r. do 8,5% w 1961 r. W tej grupie jednak stałe wahania przejawiają wyroby precyzyjne, optyczne i zegarki (86), bo począt-

⁸ „Monthly Bulletin of Statistics” 1961.

kowo w 1951 r. stanowią one 3,2⁰/₀ wywozu NRF (111 mln dol.), w 1955 r. udział ich jest najwyższy i wynosi 3,6⁰/₀ (218 mln dol., po czym następuje jego spadek do 2,9⁰/₀ (w 1960 r. — 334 mln dol.). Raczej stały wzrost (z 2,3⁰/₀ w 1951 roku do 3,5⁰/₀ w 1960 r.) przejawiają inne wyroby gotowe, głównie instrumenty muzyczne i zabawki (89). Mniejsze znaczenie mają tu ubrania, których udział w całości eksportu NRF utrzymuje się od 1954 do 1961 r. na poziomie 0,9⁰/₀.

Najbardziej wzrósł udział w eksporcie NRF grupy 7 (maszyny i środki transportu), bo z 27,4⁰/₀ w 1951 r. (947 mln dol.) do 45,3⁰/₀ w 1961 r. (5 745 mln dol.). Na grupę tę składają się trzy podgrupy, z których główną stanowią maszyny nonelektryczne (71), tzn. maszyny włókiennicze, budowlane, górnicze oraz silniki spalinowe; udział tych produktów w wywozie NRF wzrósł z 16,6⁰/₀ w 1951 r. (572 mln dol.) do 22,3⁰/₀ w 1961 r. (2 832 mln dol.). Drugą co do znaczenia jest podgrupa 73 (pojazdy), gdzie na czoło wybijają się samochody, autobusy oraz statki. Ta podgrupa zwiększyła swój udział z 6,3⁰/₀ w 1951 r. (217 mln dol.) do 16,2⁰/₀ w 1960 r. (1 852 mln dol.). Wreszcie dwukrotnie niemal wzrosła w eksporcie NRF waga elektrycznych maszyn i przyrządów (72), tzn. z 4,6⁰/₀ w 1951 r. (158 mln dol.) do 8,1⁰/₀ w 1961 r. (1 022 mln dol.).

Ogólnie można wnioskować, że struktura eksportu NRF wykazuje w l. 1951—1961 dość wyraźne tendencje rozwojowe. Maleje w nim mianowicie udział surowców wszelkiego rodzaju, chociaż bowiem wartość ich tutaj wzrasta, to jednak wolniej od wartości całego wywozu NRF. Najbardziej zaś powiększa się w tym wywozie udział procentowy maszyn wszelkiego rodzaju. Można więc przyjąć, że eksport Niemieckiej Republiki Federalnej przejawia tendencje do zwiększania wywożenia artykułów gotowych, a zwłaszcza maszyn wszelkiego rodzaju, zatem towarów o dużej stosunkowo wartości.

2. KIERUNKI EKSPORTU NIEMIECKIEJ REPUBLIKI FEDERALNEJ

Powstanie państw kapitalistycznych po II wojnie światowej wśród bloków o charakterze polityczno-militarnym musiało wywrzeć duży wpływ również na sytuację gospodarczą oraz na kierunki obrotu w handlu zagranicznym. Stosowanie całego szeregu preferencji dla swych partnerów z poszczególnych bloków, a takich czy innych dyskryminacji w stosunku do krajów do tych bloków nie należących, wpłynął istotnie na ukształtowanie się kierunków zbytu towarów w okresie powojennym. NRF dążyła do umocnienia swojej pozycji w ramach tych bloków krajów kapitalistycznych Europy, w których się znalazła. Musiało to siłą rzeczy mieć duży wpływ na zmianę rynków zbytu w stosunku do stanu, jaki istniał za czasów Rzeszy Niemieckiej. Odmienna od ówczesnej struktura obecnego eksportu Niemiec zachodnich również przyczyniła się do zmiany kierunków wywozu. Uwidacznia się to bardzo wyraźnie w tabeli IV.

W tabeli tej wyszczególniono kraje, które w 1936 r. partycypowały mniej więcej w dwu trzecich całego wywozu ówczesnych Niemiec oraz te, których udział w eksporcie NRF wynosił w l. 1948—1961 około 80⁰/₀. Poszczególne

TABELA IV

Główni odbiorcy Niemiec (1936) i Niemieckiej Republiki Federalnej⁹
(średnie roczne)

Kraje	1936		1948—1950		1951—1954		1955—1959		1960 i 1961	
	milio- ny RM	%	milio- ny DM	%	milio- ny DM	%	milio- ny do- larów	%	milio- ny do- larów	%
Cały eksport	4 768	100	4 662	100	17 915	100	7 719	100	12 058	100
w tym:										
Wielka Brytania	264	5,5	332	7,1	870	4,9	307	4,0	644	5,3
Stany Zjednoczone	232	4,9	230	4,9	1 131	6,3	532	6,9	873	7,2
Włochy	208	4,4	257	5,5	1 038	5,8	414	5,4	755	6,3
Szwecja	192	4,0	282	6,0	1 215	6,8	487	6,3	628	5,2
Holandia	168	3,5	586	12,5	1 629	9,1	688	8,9	1 138	9,4
Dania	154	3,2	155	3,3	712	4,0	246	3,2	408	3,4
ZSRR	149	3,1	.	.	15	0,1	57	0,7	180	1,5
Indie	142	3,0	44	0,9	273	1,5	221	2,9	173	1,4
Belgia i Luksemburg	139	2,9	447	9,6	1 268	7,1	519	6,7	780	6,5
Brazylia	131	2,7	63	1,4	542	3,0	108	1,4	130	1,1
Argentyna	118	2,5	38	0,8	351	2,0	106	1,4	178	1,2
Turecja	118	2,5	98	2,1	442	2,5	86	1,1	100	0,8
Chiny	113	2,4	17	0,4	57	0,3	68	0,9	47	0,4
Indonezja	113	2,4	29	0,6	187	1,0	79	1,0	75	0,6
Czechosłowacja	112	2,3	48	1,0	49	0,3	42	0,5	58	0,5
Austria	108	2,3	221	4,7	1 146	6,4	381	4,9	622	5,2
Szwajcaria	106	2,2	284	6,1	1 080	6,0	457	5,9	808	6,7
Francja	99	2,1	531	11,4	1 324	7,4	591	7,7	1 116	9,3
Norwegia	88	1,8	72	1,5	462	2,6	200	2,6	287	2,4
Japonia	75	1,6	14	0,3	121	0,7	74	1,0	142	1,2
Polska	58	1,2	32	0,7	73	0,4	61	0,8	65	0,5
Unia Płd Afryki	56	1,2	42	0,9	230	1,3	107	1,4	135	1,1
Malaje	52	1,1	16	0,3	75	0,4	.	.	15	0,1
Australia	43	0,9	54	1,2	203	1,1	76	1,0	111	0,9

kraje wymienione są w kolejności wyznaczonej wielkością ich udziału w eksporcie Niemiec w 1936 r. Kolejność ta ulegała po wojnie zupełnej zmianie, bowiem w l. 1948—1950 *gros* wywozu z NRF kierowało się do Holandii (12,5%), Francji (11,4%) oraz Belgii i Luksemburga (9,6%), które to kraje w 1936 r. łącznie uczestniczyły zaledwie w 8,5% eksportu Rzeszy. W l. 1951—1954 zajmują one nadal pierwsze miejsce w eksporcie NRF, ale część przypadająca na nie w tym czasie nieco się zmniejszyła, bo wynosiła 23,6% całego wywozu NRF; natomiast w l. 1955—1959 na trzecie miejsce wysunęły się Stany

⁹ Na podstawie danych z *Yearbook of International Trade Statistics* oraz *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland*.

Zjednoczone (6,9%). Podobnie miała się sprawa w ostatnich dwu latach, kiedy to eksport do Holandii (9,4%), Francji (9,3%) i Stanów Zjednoczonych (7,2%) obejmował ponad jedną czwartą całego wywozu NRF. Te zmiany w kierunkach eksportu z Niemiec zachodnich wystąpiły bez wątpienia na skutek działalności Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OECE), bowiem łączny wywóz do Austrii, Belgii i Luksemburga, Danii, Francji, Holandii, Norwegii, Szwajcarii, Szwecji i Włoch, które to kraje są wymienione w tabeli IV, stanowił następujący procent całości eksportu NRF:

r. 1936	— 26,5%
l. 1948—1950	— 60,8%
l. 1951—1954	— 55,1%
l. 1955—1959	— 51,5%
l. 1960 i 1961	— 54,2%

Udział przeto tych 10 krajów w eksporcie NRF wzrósł z górą dwukrotnie w stosunku do 1936 r. Z drugiej jednak strony eksport do Związku Radzieckiego, Polski, Czechosłowacji i Chin spadł dość znacznie, co procentowo do całości eksportu przedstawiało się następująco:

r. 1936	— 9,1%
l. 1948—1950	— 2,1%
l. 1951—1954	— 1,1%
l. 1955—1959	— 3,0%
l. 1960 i 1961	— 2,9%

Jeżeli chodzi o udział procentowy w eksporcie NRF różnych ugrupowań krajów europejskich i pozaeuropejskich, to przedstawia go nam tabela V¹⁰.

Do krajów OECD NRF kieruje ponad trzy czwarte swego eksportu, przy czym w wywozie tym rośnie ostatnio znaczenie krajów OECE (Belgii, Holandii i Luksemburga oraz Francji i Włoch), a także Stanów Zjednoczonych i Kanady, kosztem Grecji, Irlandii, Islandii, Hiszpanii i Turcji. Wzrósł nieco eksport NRF do pozostałych krajów Europy, w tym głównie do Finlandii i Jugosławii, kurczy się natomiast wyraźnie udział w nim rynków Ameryki Środkowej i Południowej Afryki. Natomiast udział krajów demokracji ludowej do 1958 r. raczej wzrastał, wykazując następnie spadek.

Przy poprzedniej analizie struktury towarowej eksportu NRF zwracał uwagę wzrost znaczenia w nim grupy 7 (maszyny i środki transportu) z 27,4% w 1951 r. do 45,3% w 1961 r. W l. 1948—1952 głównymi odbiorcami artykułów należących do tej grupy, były następujące kraje¹¹:

¹⁰ *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland.*

¹¹ *Wnieszniaja torgowlia kapitalistycznych stran osnovnymi towarami.* Wnieszstorgizdat, Moskwa 1953.

TABELA V

Udział procentowy w eksporcie NRF ugrupowań krajów europejskich i pozaeuropejskich

Kraje	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Kraje OECD łącznie	69,0	69,8	69,6	67,8	66,6	68,8	69,5	71,1
w tym: kraje EEC (Belgia, Luksemburg, Francja, Włochy i Holandia)	29,2	28,8	29,4	29,2	27,3	27,8	29,5	31,7
kraje EFTA (Dania, Wielka Brytania, Norwegia, Austria, Portugalia, Szwecja i Szwajcaria)	29,0	28,9	28,1	27,3	27,5	27,0	28,0	28,3
pozostałe kraje (Grecja, Irlandia, Islandia, Hiszpania i Turcja)	4,5	5,0	4,2	3,3	3,5	3,5	3,1	3,3
Stany Zjednoczone i Kanada	6,3	7,1	7,9	8,0	8,3	10,5	8,9	7,8
pozostałe kraje: Europy	2,0	2,2	2,1	2,1	2,3	2,6	2,9	3,0
Afryka	6,0	5,7	4,8	5,4	5,2	5,2	5,3	4,4
Ameryka Śr. i Płd.	10,0	8,4	8,1	8,5	8,3	7,7	7,0	7,2
Azja	9,0	9,3	10,0	11,1	10,7	9,4	8,9	8,9
Australia i Oceania	1,5	1,5	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,1
Kraje Demokr. Ludowych	1,9	2,4	3,5	3,3	5,0	4,5	4,7	4,1

W l. więc 1948—1952 głównymi odbiorcami obrabiarek i samochodów z NRF były kraje Europy zachodniej oraz Argentyna i Brazylia, a obrabiarek również i Stany Zjednoczone.

Obrabiarki:	Samochody ciężarowe:	Samochody osobowe:
Wielka Brytania 14,8%	Brazylia 16,6%	Belgia i Luksemburg 17,1%
Szwecja 7,4%	Turcja 8,7%	Szwecja 17,0%
Włochy 7,2%	Belgia i Luksemburg 8,0%	Szwajcaria 13,0%
Francja 6,9%	Holandia 7,3%	Holandia 11,6%
Holandia 6,8%	Norwegia 5,6%	Francja 4,2%
Szwajcaria 6,8%	Szwajcaria 5,5%	Argentyna 3,2%
Stany Zjednoczone 6,4%	Argentyna 5,3%	Brazylia 2,7%
Brazylia 6,1%	Dania 4,4%	
Belgia i Luksemburg 5,8%		
Razem: 68,2%	Razem: 61,4%	Razem: 68,8%

W następnym okresie (l. 1953—1958), według danych ONZ¹², artykuły

¹² Yearbook of International Trade Statistics.

grupy 7 (maszyny i środki transportu) jako całości przywoziły z Niemieckiej Republiki Federalnej:

Holandia	8,2%	Indie	3,9%
Szwecja	6,6%	Wielka Brytania	3,8%
Belgia i Luksemburg	6,4%	Norwegia	3,5%
Francja	6,2%	Dania	2,8%
Stany Zjednoczone	5,7%	Brazylia	2,3%
Szwajcaria	5,1%	Argentyna	2,1%
Włochy	4,9%	Unia Płdn. Afryki	2,0%
Austria	4,8%		
		Razem:	68,3%

W zasadzie wykaz głównych rynków zbytu dla zachodnioniemieckich maszyn i środków transportu z l. 1953—1958 nieznacznie się różni od tego z l. 1948—1952. Na pierwszym miejscu jest jednak teraz Holandia, która poprzednio zajmowała dalsze miejsce, podobnie jak Szwecja. Udział Związku Radzieckiego w tej grupie eksportowanych przez NRF towarów wynosił w l. 1953—1958 zaledwie 0,8%, innych krajów demokracji ludowej — 1,0%, a Chin — 0,2%; łączny więc udział tych krajów wyniósł tyle, co samej tylko Unii Południowej Afryki.

Jeżeli chodzi o r. 1960 i 1961, to dane NRF¹³, gdzie układ jest nieco inny niż w publikacjach ONZ, wykazują, iż Niemcy zachodnie eksportowały w tych latach w milionach DM:

	1960	1961
maszyn, aparatów i przyrządów mechanicznych za	12 485	14 760
w tym:		
kotłów, maszyn, aparatów i przyrządów mechanicznych (gr. t. 84) za	9 303	11 249
maszyn elektrycznych, aparatów, przyrządów i innych to- warów elektrycznych (gr. t. 85) za	3 182	3 511
środków transportowych za	8 207	7 978
w tym:		
parowozów, elektrowozów, wagonów, przyrządów do sy- gnalizacji itp. (gr. t. 86) za	312	314
ciągników, samochodów, motocykli, rowerów (gr. t. 87) za	6 271	6 542
samolotów (gr. t. 89) za	34	30
statków (gr. t. 89) za	1 590	1 092
Razem:	20 692	22 738

Według klasyfikacji SITC, grupa 7 ma w eksporcie NRF w 1961 r. wartość 23 074 mln DM, różnica więc jest niewielka i stanowi wynik odmiennego grupowania.

¹³ *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland.*

Głównymi odbiorcami NRF wymienionych powyżej towarów były następujące kraje, których udział wyrażony został w procentach (tabela VI)¹⁴.

TABELA VI
Główni odbiorcy maszyn i środków transportu z NRF
w l. 1960 i 1961 — w %

Kraj	Grupa towarowa						razem
	84	85	86	87	88	89	
Stany Zjednoczone	4,3	4,5	1,6	17,3	28,6	2,3	8,0
Holandia	7,7	11,8	5,3	5,2	8,2	6,0	7,4
Francja	8,7	3,9	3,1	4,2	13,5	0,4	6,0
Szwecja	4,5	9,1	2,0	7,6	3,4	1,3	5,9
Belgia i Luksemburg	5,4	5,5	3,0	7,3	4,5	1,8	5,7
Szwajcaria	5,5	6,5	4,1	5,5	10,2	0,8	5,4
Austria	6,1	4,2	4,2	5,7	3,4	0,0	5,3
Włochy	7,3	6,7	2,9	2,1	1,4	0,4	5,1
Wielka Brytania	5,8	2,4	0,6	1,8	7,4	13,7	4,5
Norwegia	6,1	2,9	1,3	2,4	3,2	22,4	3,3
Dania	2,4	2,9	3,0	4,3	1,2	3,3	3,1
Indie	2,4	2,1	9,1	1,4	0,1	3,8	2,2
Argentyna	2,1	1,4	0,8	2,6	0,1	0,1	2,0
Unia Płd. Afryki	1,1	1,6	2,0	2,9	0,1	0,2	1,7
Brazylia	1,9	1,4	0,4	1,1	0,3	0,2	1,4
Kanada	0,7	0,9	0,1	2,4	—	0,0	1,2
Razem:	67,5	67,8	43,5	73,8	85,6	56,7	68,2

Kolejność krajów ustalona na podstawie wielkości ich importu maszyn i środków transportu z NRF uległa w stosunku do okresu l. 1953—1958 pewnym zmianom, bo na pierwsze miejsca wysunęły się Stany Zjednoczone, Holandia i Francja. Jednak w dalszym ciągu główną grupę odbiorców NRF stanowią tu kraje związane z nią paktami gospodarczymi i politycznymi. Eksport maszyn i środków transportu z NRF do tych krajów stanowił około 60%.

Należy też zwrócić uwagę, że o ile w r. 1948 eksport Niemieckiej Republiki Federalnej stanowił 1,3% eksportu światowego (bez krajów socjalistycznych), to w 1951 r. — już 4,6%, a w 1960 r. — 10,1%. Znaczenie więc NRF na rynku światowym wzrosło po II wojnie światowej bardzo silnie, bo np. eksport Wielkiej Brytanii stanowił w 1948 r. — 11,7% eksportu światowego, w 1951 r. — 9,4%, a w 1960 r. — 8,8%, Stanów Zjednoczonych zaś w 1948 r. — 23,4%, w 1951 r. — 19,6% i w 1960 r. — 18,1%. Obecnie przeto NRF jest drugim co do znaczenia partnerem na rynkach świata kapitalistycznego, który prześcignął też m. in. Francję (1960 r. — 6,1%) i Kanadę (1960 r. — 4,9%).

¹⁴ Obliczono na podstawie danych zaczerpniętych z *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland*.

Jeśli chodzi o rolę jaką spełnia NRF w imporcie innych krajów, to obrazuje ją tabela VII.

TABELA VII

Udział procentowy importu z Niemieckiej Republiki Federalnej¹⁵ w całym imporcie poszczególnych krajów lub ich grupach

Kraje	% całego importu		Kraje	% całego importu	
	1955—59	1960 i 1961		1955—59	1960 i 1961
Kraje <i>OECD</i>			Stany Zjednoczone	4,1	6,0
łącznie	10,0	12,7	Kanada	1,6	2,2
w tym kraje <i>EEC</i>	14,9	18,2			
Belgia i Luksemburg	16,1	19,4	pozostałe kraje:		
Francja	10,8	17,2	Europy	12,0	16,9
Włochy	12,9	15,1	Afryki	5,8	7,2
Holandia	18,5	23,6	Ameryki Środk.		
Kraje <i>EFTA</i>	11,1	14,6	Płd.	6,6	8,2
Dania	18,1	22,3	Azji	5,7	5,9
W. Brytania	2,8	5,1	Australii i Oceanii	3,5	4,1
Norwegia	16,1	18,6			
Austria	36,7	42,8	Kraje Demokracji		
Portugalia	12,8	18,4	Ludowej	2,9	.
Szwecja	21,4	21,7			
Szwajcaria	25,8	32,8			
pozostałe kraje	13,3	13,4			

Z powyższego zestawienia wyraźnie wynika, że znaczenie NRF w imporcie wszystkich krajów wzrasta. Waga jednak Niemiec zachodnich jest największa w imporcie państw należących do bloku *EEC*, zwłaszcza Holandii (1960/61 — 23,6%). W bloku *EFTA* ogólne znaczenie NRF jest mniejsze niż w *EEC*, ale np. w Austrii przywóz z Niemiec zachodnich sięga ostatnio połowy całego jej importu, w Szwajcarii — jednej trzeciej. Małe znaczenie jako dostawca ma NRF w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.

W krajach nienależących do *OECD* tylko w Europie import z NRF ma dużą wagę, natomiast w krajach pozaeuropejskich przywóz z Niemiec zachodnich gra stosunkowo niewielką rolę, a w krajach bloku socjalistycznego w l. 1955—1959 nie sięgał nawet 3%.

O ile więc z jednej strony eksport NRF w l. 1955—1961 w około 70% kierowany był do krajów należących do *OECD* — to z drugiej strony stanowił on tylko około 10% przywozu tych krajów; w pięciu zaś zaledwie krajach (Holandia, Dania, Austria, Szwecja i Szwajcaria) ponad 20% importu pochodziło z Niemiec zachodnich.

¹⁵ Obliczono na podstawie danych „Monthly Bulletin of Statistics” (March 1962), *General Statistics OECD* (May 1962), *Yearbook of International Trade Statistics*, *Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland*.

O wiele mniejsze znaczenie ma NRF w obrocie handlowym z krajami pozaeuropejskimi, dokąd kieruje ok. 20% całości swego eksportu, co stanowi jednak znacznie mniej niż 10% importu tych krajów.

Dla porównania warto przytoczyć, że eksport *EEC* łącznie z NRF miał w 1960 r. następujący udział procentowy w imporcie¹⁶:

całego świata	23,3%	Afryki	41,6%
krajów <i>EEC</i>	37,1%	Bliskiego Wschodu	27,7%
krajów <i>EFTA</i>	30,5%	Azji	10,4%
Ameryki Północnej	12,8%	Krajów Demokr. Lud. Europy	7,7%
Ameryki Łacińskiej	19,8%	Krajów Demokr. Lud. Azji	11,7%

W krajach więc *EEC*, jak wynika z poprzednio przeprowadzonej analizy, import z NRF stanowił dużą część ich obrotu handlowego, podobnie w krajach *EFTA* i obu Ameryk. O ile mniejszą rolę spełnia import z Niemiec zachodnich do krajów pozaeuropejskich. Jest to prawdopodobnie rezultatem posiadania przez inne kraje należące do *EEC* kolonii (Francja, Holandia, Belgia), do których, mimo uzyskania przez pokazałą ich liczbę niepodległości, kierują wspomniane państwa znaczne ilości towarów. Natomiast NRF wykazuje dużą ekspansję na rynki europejskie (kraje *EEC* i *EFTA*), nie posiadając możliwości eksportowych do krajów w Afryce i Azji.

TADEUSZ PUCHALSKI

BILANSE PŁATNICZE NIEMIECKIEJ REPUBLIKI FEDERALNEJ

Bilans płatniczy NRF, a zwłaszcza fakt uzyskiwania przez okres wielu lat nadwyżek bilansowych i gromadzenia przez ten kraj nadmiernych rezerw dewizowych, budzi w państwach zachodnich powszechną uwagę powodowaną przede wszystkim ich własnym interesem. Jeżeli ze strony Międzynarodowego Funduszu Walutowego doradzano NRF rewaluację, to nie ze względu na wpływ takiej operacji na wewnętrzne stosunki gospodarcze w tym kraju, lecz ze względu na niebezpieczeństwa, jakie kryły w sobie nadwyżki bilansowe dla partnerów Niemiec zachodnich, przede wszystkim dla USA. Odpływ rezerw dewizowych osłabiał pozycję gospodarczą tych partnerów i groził koniecznością stosowania restrykcji dewizowych i handlowych. Zrozumiały stały się również nacisk na rewaluację w NRF ze strony USA, które od kilku lat mają stale ogromne deficyty bilansu płatniczego wyrównywane odpływem złota. Zmniejszenie się bowiem rezerw dewizowych NRF powinno by wpłynąć bezpośrednio lub pośrednio na pewną poprawę bilansu płatniczego USA, zahamować odpływ złota i wzmocnić pozycję dolara na rynkach międzynarodowych. USA przypisuje, jak z tego wynika, niemałą wagę bilansowi płatniczemu NRF i pozycji marki niemieckiej dla międzynarodowego obrotu

¹⁶ „Monthly Bulletin of Statistics” March 1962.